

de nici un tip de expresie, chiar dacă acest tip de expresie este reprezentat de structuri necunoscute pînă atunci, chiar dacă experimentul dramaturgic simbolist este unul la scara istorică a literaturii universale. Această concluzie, pe care o impune dramaturgia lui Leonid Andreev, este atît de neașteptată și chiar de greu asimilabilă, încît pînă în ziua de azi dramaturgia sa concretă este privită mai ales ca un soi de abandonare a simbolismului și de revenire la buna, vechea și încercata dramaturgie realistă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Dar dramaturgia simbolistă, oricare ar fi fost intențiile, ambițiile, aspirațiile și realizările ei, a continuat unul dintre cele mai tradiționale principii literare: concordanța dintre conținut și expresie. Nou a fost, prin urmare, genul de lucrare (*piesa simbolistă*), iar nu raportul de bază dinăuntru lucrării, care a rămas același, de la grecii antici. Dramaturgia simbolistă, fie ea concretă sau abstractă, a lui Andreev nu face decît să confirme principiul concordanței. Viziunea dihotomică generală a dramaturgiei andreeviene, despre care am vorbit în paragraful trecut, ține doar de stratul viziunii, nu și de al expresiei, deci nu afectează direct principiul concordanței dintre conținut și expresie.

Viziunea dihotomică există peste tot în dramaturgia lui Andreev, dar cu un coeficient de determinare diferit. Dacă în dramaturgia simbolistă nu cîntărește princi-

piul concordanței dintre conținut și expresie, în dramaturgia propriu-zis dihotomică a lui Andreev principiul concordanței este spulberat. Este aici, poate, un moment fundamental de dezicere a lui Andreev de simbolism. Dincolo de această dezicere, dramaturgia dihotomică realizează o legătură, mai curînd un șir de legături cu celelalte manifestări dramaturgice andreeviene, legături în zig-zag. O anume dramaturgie simbolistă (*piesa concretă*) neagă un alt fel de dramaturgie simbolistă (*piesa abstractă*), un anume fel de expresie (simbolistă, a concordanței) este negat de un alt fel de expresie (dihotomică), dar, dacă primele două grupuri de piese sînt legate între ele atît prin preocuparea lor de profunzime, cît și prin expresie, cel de-al treilea grup de piese, aparent izolat, este legat de precedentele două printr-o viziune comună. Este vorba de un tip de conexiuni ciudate și întortocheate, dar oricît ar fi de ciudate și întortocheate, conexiunile există. Ele există în acea frămîntare adîncă și, poate, dureroasă din care ia ființă adesea, dacă nu chiar întotdeauna, conceptul de operă. Iar la întrebarea pusă mai înainte — ce anume prevalează în dramaturgia lui Andreev: opera sau lucrarea? — răspunsul pare a fi cel dintotdeauna: o operă se dezice, dar este afirmată de lucrare, după cum lucrarea se dezice de operă, în care se regăsește și pe care o afirmă.

NOTE

Pe marginea unei monografii

Un nedreptățit al istoriei culturii a fost, pînă mai deunăzi, profesorul și scriitorul V. A. Urechia. Neșansa de a fi avut, în polemici, adversari de geniu l-a aruncat în uitare sau l-a condamnat să fie ironizat, ignorîndu-i-se meritele de întemeietor al Muzeului național de arheologie și de membru fondator al Academiei Române, de membru al mai multor

organisme științifice internaționale și, mai ales, de autor al unei *Istории a românilor* în 14 volume. O amplă selecție din opera de scriitor (apărută la „Minerva” în 1976), iar azi, o solidă monografie semnată de Vistian Goia, pun în lumină meritele unui cărturar în a cărui bibliografie posteritatea află destule titluri de referință. Dacă dramaturgul poate fi ignorat fără prea mari pierderi, fostul profesor de istorie al Universității bucureștene este (cel puțin prin trei opere fundamentale, care ar merita cu prisosință reeditarea) util istoricului de teatru: *Domnia lui Ioan Caragea 1812—1818* (Buc., 1898), *Istoria*

românilor I—XIV (Buc., 1892—1901, de fapt o masivă colecție de documente comentate privind mai ales secolul 18) și, în fine, neegalata *Istoria școlilor de la 1800—1864*, vol. I—IV (Buc., 1891—1901, cuprinzînd istoricul tuturor așezămintelor școlare, în care teatrul s-a afirmat cu tărie).

Monografia (teză de doctorat) a lui Vistian Goia, apărută în seria „Universitas” de la Editura „Minerva”, este, și pentru omul de teatru, o carte plină de sugestii. Iar cele trei titluri amintite mai sus se rețin cu precădere.

I. N.